

Основни понятия в програмирането на езика Haskell

Общи сведения за езика Haskell

Haskell е език за строго функционално програмиране. Създаден е в края на 80-те години на 20-ти век. Носи името на Haskell B. Curry – един от пионерите на λ -смятането (математическа теория на функциите, дала тласък в развитието на множество езици за функционално програмиране).

В близкото минало най-популярната среда за програмиране на Haskell беше **Hugs 98** (<https://www.haskell.org/hugs/>, последна версия – от м. септември 2006 г.). Тя предоставя много добри средства за обучение и се разпространява безплатно за множество платформи.

От 2009 г. се предлага безплатно нова среда за програмиране и разработка на софтуерни приложения на Haskell, която постепенно придобива статута на стандарт – Haskell Platform (<http://www.haskell.org/platform/>, последна версия – от м. август 2021 г.).

Haskell home page:
<https://www.haskell.org/>

Дефиниране на „променливи“ (нелитерални константи)

Общ вид:

```
name :: type  
name = expression
```

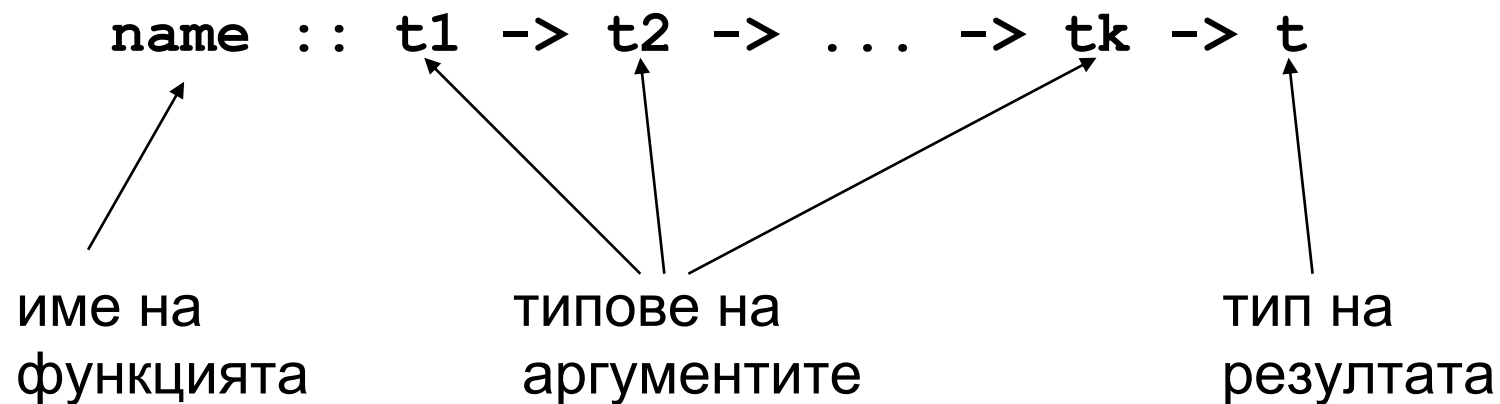
Дефиниране на функции

Общ вид на дефиниция на функция (най-прост вариант):

Дефиницията на функция трябва да бъде предшествана от декларация на нейния тип (на типовете на аргументите и типа на резултата, който връща функцията).

Общ вид на декларация на типа на функция:

Примери

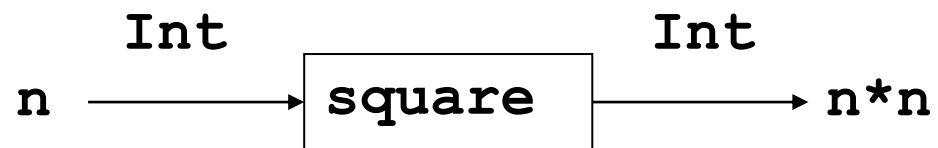
```
square :: Int -> Int  
square n = n*n
```

```
> square 3
```

```
9
```

```
> square 5
```

```
25
```


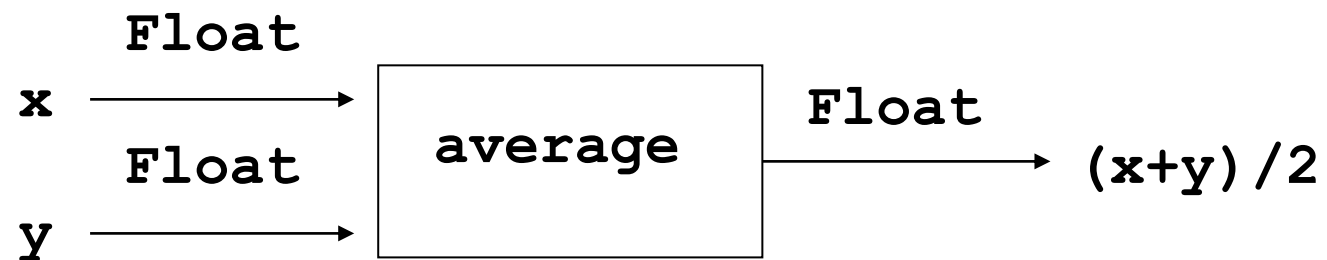
```
average :: Float -> Float -> Float
average x y = (x+y)/2
```

```
> average 3.4 5.6
```

```
4.5
```

```
> average 3 4
```

```
3.5
```


Общ вид на програмата на Haskell

Програмите на Haskell обикновено се наричат **скриптове** (**scripts**). Освен програмния код (поредица от дефиниции на функции) един скрипт може да съдържа и коментари.

Има два различни стила на писане на скриптове, които съответстват на две различни философии на програмиране.

Традиционно всичко в един програмен файл (файл с изходния код на програма на Haskell) се интерпретира като програмен текст (код), освен ако за нещо е отбелязано специално, че представлява коментар. Скриптовете, написани в такъв (traditional) стил, се съхраняват във файлове с разширение “.hs”.

Традиционно коментари се означават по два начина. Символът “--” означава начало на коментар, който продължава от съответната позиция до края на текущия ред. Коментари, които съдържат произволен брой знакове и евентуално заемат повече от един ред, могат да бъдат заключени между символите “{-” и “-}”.

Алтернативният (literate) подход предполага, че всичко във файла е коментар освен частите от текста, специално означени като програмен код. В Пример 2 програмният текст е само в редовете, започващи с “>” и отделени от останалия текст с празни редове.

Този вид скриптове се съхраняват във файлове с разширение “.lhs”.

Пример 1. A traditional script

```
{- #####  
    MyFirstScript.hs  
##### -}  
  
-- The value size is an integer (Int), defined to be  
-- the sum of 12 and 13.  
  
size :: Int  
size = 12+13  
  
-- The function to square an integer.  
  
square :: Int -> Int  
square n = n*n
```

```
-- The function to double an integer.
```

```
double :: Int -> Int  
double n = 2*n
```

```
-- An example using double, square and size.
```

```
example :: Int  
example = double (size - square (2+2))
```

Пример 2. A literate script

```
{- #####  
    MyFirstLiterate.lhs  
##### -}
```

The value `size` is an integer (`Int`), defined to be the sum of 12 and 13.

```
> size :: Int  
> size = 12+13
```

The function to square an integer.

```
> square :: Int -> Int  
> square n = n*n
```

The function to double an integer.

```
> double :: Int -> Int  
> double n = 2*n
```

An example using double, square and size.

```
> example :: Int  
> example = double (size - square (2+2))
```

Библиотеки на Haskell

Haskell поддържа множество вградени типове данни: цели и реални числа, булеви стойности, низове, списъци и др., както и предлага вградени функции за работа с данни от тези типове.

Дефинициите на основните вградени функции в езика се съдържат във файл (**the standard prelude, стандартна прелюдия**) с името `Prelude.hs`. По подразбиране при стартиране на съответната среда за програмиране на Haskell най-напред се зарежда стандартната прелюдия, след което потребителят може да започне своята работа.

Напоследък, с цел намаляване на обема на стандартната прелюдия, дефинициите на част от вградените функции се преместват от стандартната прелюдия в множество **стандартни библиотеки**, които могат да бъдат включени от потребителя в средата на Haskell при необходимост.

Модули

Възможно е текстът на една програма на Haskell да бъде разделен на множество компоненти, наречени **модули**.

Всеки модул има свое **име** и може да съдържа множество от дефиниции на Haskell. За да се дефинира даден модул, например `Aut`, е необходимо в началото на програмния текст в съответния файл да се включи ред от типа на

```
module Aut where
```

```
.....
```

Един модул може да **импортира** дефиниции от други модули. Например модулът `Vec` ще може да импортира дефиниции от модула `Aut` чрез включване на оператор *import* както следва:

```
module Bee where
import Aut
. . . . .
```

В случая операторът *import* означава, че при дефинирането на функции в Bee могат да се използват всички (**видими**) дефиниции от Aut.

Механизмът на модулите поддържа споменатите по-горе библиотеки.

Механизмът на модулите позволява да се определи кои дефиниции да бъдат достъпни чрез **експортиране** от даден модул за употреба от други модули.

Примитивни типове данни в Haskell

Булеви стойности (Bool)

Булевият тип в Haskell се нарича Bool. Булеви константи са True и False, а вградените Булеви оператори, поддържани от езика, са:

&&	and
	or
not	not

Дефиниция на функция, която реализира операцията XOR (изключващо „или“):

```
exOr :: Bool -> Bool -> Bool
```

```
exOr x y = (x || y) && not (x && y)
```

Литерали и дефиниции

Булевите константи True и False, също както и числата, са **литерали** (изрази, които не се нуждаят от истинско оценяване, защото стойността на всеки от тях съвпада с името му).

Литералите True и False (както и всички други литерали) могат да бъдат използвани като аргументи (образци) при дефинирането на функции.

Примери:

```
myNot :: Bool -> Bool
myNot True  = False
myNot False = True
```

```
exOr :: Bool -> Bool -> Bool
exOr True  x  = not x
exOr False x  = x
```

Дефинициите, които използват константите True и False в лявата страна на равенства (функционални уравнения), обикновено се четат по-лесно от дефинициите, които в лявата си страна съдържат само променливи.

Разгледаните по-горе примери са илюстрация на механизмите на **съпоставяне с образец** (pattern matching) в Haskell, които ще бъдат разгледани по-нататък в курса.

Цели числа (Int и Integer)

Целите числа (числата с фиксирана точка) в Haskell са от тип `Int` или `Integer`. За представяне на целите числа от тип `Int` се използва фиксирано пространство (32 бита), което означава, че типът `Int` съдържа краен брой елементи. Константата **`maxBound`** има за стойност максималното число от тип `Int` ($2^{31}-1 = 2147483647$).

За работа с цели числа с неограничена точност може да бъде използван типът `Integer`.

Haskell поддържа следните вградени оператори за работа с цели числа:

+	Сума на две цели числа.
*	Произведение на две цели числа.
^	Повдигане на степен; 2^3 е 8.
-	Разлика на две цели числа (при инфиксна употреба: $a-b$) или унарен минус (при префиксна употреба: $-a$).
div	Частно при целочислено деление, например <code>div 14 3</code> е 4. Може да се запише и инфиксно: <code>14 `div` 3</code> .
mod	Остатък при целочислено деление, например <code>mod 14 3</code> или <code>14 `mod` 3</code> .
abs	Абсолютната стойност на дадено цяло число (числото без неговия знак).
negate	Функция, която променя знака на дадено цяло число.

Забележка. Чрез заграждане на името на всяка двуаргументна функция в обратни апострофи (backquotes) е възможно записът на обръщението към тази функция да стане инфиксен.

Вградени оператори за сравнения:

>	greater than
>=	greater than or equal to
==	equal to (може да се използва и при аргументи от други типове)
/=	not equal to
<=	less than or equal to
<	less than

Пример. Дефиниция на функция, която проверява дали три цели числа (три числа от тип Int) са еднакви

```
threeEqual :: Int -> Int -> Int -> Bool  
threeEqual m n p = (m==n) && (n==p)
```

Overloading (додефиниране)

Както целите числа, така и Булевите стойности могат да бъдат сравнявани за равенство (съвпадение, еквивалентност) с помощта на оператора `==`.

Нещо повече, операторът `==` може да се използва за сравнение (проверка за равенство) на стойности от всеки тип `t`, за който равенството е добре дефинирано.

Това означава, че операторът (==) е от тип
Int -> Int -> Bool
Bool -> Bool -> Bool
и по-общо
t -> t -> Bool ,
където типът t поддържа проверката за равенство.

Използването на едно и също име за означаване на различни операции се нарича **overloading** (додефиниране на оператора).

Реални числа (числа с плаваща точка: Float, Double и Rational)

За представянето на числата с плаваща точка от тип Float в Haskell се използва фиксирано пространство, което рефлектира върху точността на работата с този тип числа.

Допустим запис:

- като десетични дробни, например

0.31426

-23.12

567.345

4513.0

- scientific notation (запис с мантика и порядък), например

231.61e7 $231.61 \times 10^7 = 2316100000$

231.61e-2 $231.61 \times 10^{-2} = 2.3161$

-3.412e03 $-3.412 \times 10^3 = -3412$

Типът Double се използва за работа с числа с плаваща точка с по-голяма (двойна) точност, а типът Rational се използва за представяне на реални (по-точно, рационални) числа с пълна (неограничена) точност.

Някои вградени аритметични оператори:

+	-	*	Float -> Float -> Float
/			Float -> Float -> Float
^			Float -> Int -> Float (x^n за неотрицателно цяло n)
**			Float -> Float -> Float (x^y)
==	/=	<	Float -> Float -> Bool
>	<=	>=	Float -> Float -> Bool
signum			Float -> Float (връща резултат 1.0, 0.0 или -1.0)
sqrt			Float -> Float

Някои специфични функции за работа с реални числа
(за осъществяване на преход между цели и реални числа):

ceiling,   Float $\rightarrow$ Int
floor,
round

конвертиране на реално число
в цяло чрез закръгляне нагоре,
закръгляне надолу или
закръгляне до най-близкото
цяло число

fromIntegral   Int $\rightarrow$ Float

конвертиране на цяло число
в реално

Знакове (characters, Char)

Представяват отделни знакове, заградени в единични кавички (апострофи), например 'd' или '3'.

Връзка между знаковете и техните ASCII кодове:

```
ord :: Char -> Int
```

```
chr :: Int -> Char
```

Пример. Конвертирането на малки букви към главни изисква към съответния код да бъде прибавено определено отместване:

```
offset :: Int
```

```
offset = ord 'A' - ord 'a'
```

```
toUpper :: Char -> Char
```

```
toUpper ch = chr (ord ch + offset)
```

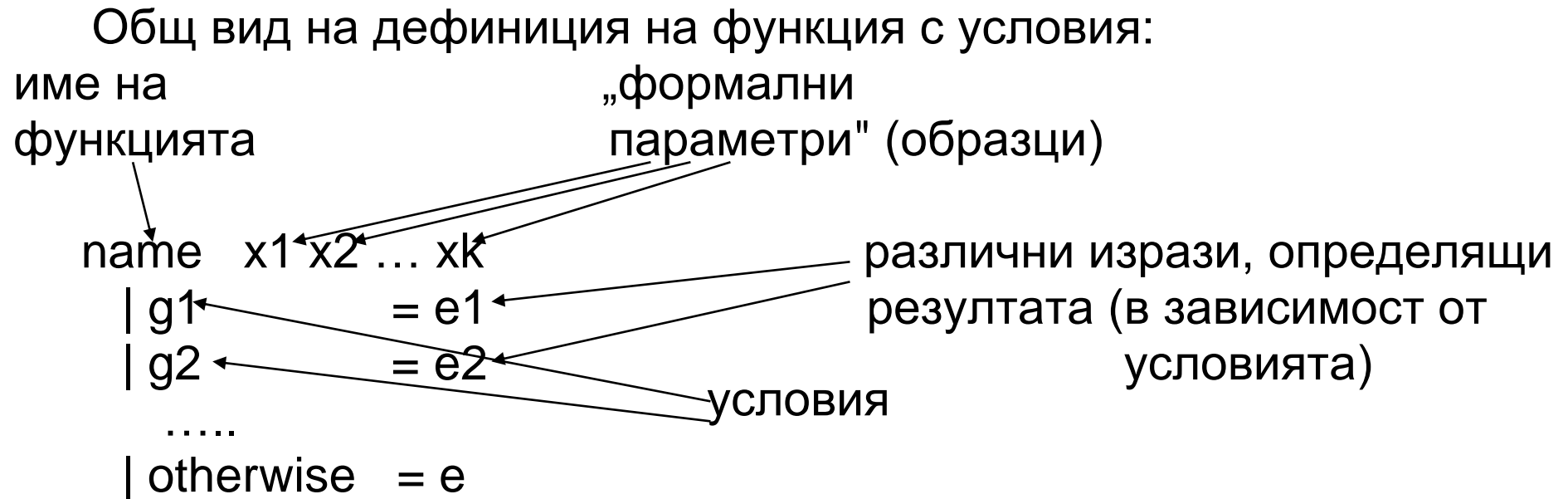
Проверка дали даден знак е цифра:

```
isDigit :: Char -> Bool
```

```
isDigit ch = ('0' <= ch) && (ch <= '9')
```

Програмиране на условия (guards)

Условието („охраняващ“ израз, guard) е Булев израз. Условия се използват, когато трябва да се опишат различни случаи в дефиницията на функция. Съществува аналогия между дефиницията на функция с условия (guards) в Haskell и употребата на специалната форма `cond` в Racket.

Забележка. Клаузата otherwise не е задължителна.

Примери

```
max :: Int -> Int -> Int
```

```
max x y  
  | x >= y      = x  
  | otherwise   = y
```

```
maxThree :: Int -> Int -> Int -> Int
```

```
maxThree x y z  
  | x >= y && x >= z      = x  
  | y >= z                = y  
  | otherwise             = z
```

Когато трябва да се приложи дадена функция към съответните аргументи, е необходимо да се установи кой от поредните случаи в дефиницията на функцията е приложим.

За да се отговори на този въпрос, трябва последователно да се оценят охраняващите изрази (условията), докато се достигне до първия срещнат, чиято оценка е True. Съответният израз от дясната страна на равенството определя резултата.

Примери

maxThree 4 3 2

?? 4>=3 && 4>=2

?? → True && True

?? → True

→ 4

maxThree 6 (4+3) 5

?? 6>=(4+3) && 6>=5

?? → 6>=7 && 6>=5

?? → False && True

?? → False

?? 7>=5

?? → True

→ 7

```
fact :: Int -> Int
fact n
  | n == 0    = 1
  | n > 0     = fact (n-1) * n
```

Условни изрази

Аналогично на Racket и в езика Haskell е възможно да се описват условни изрази в термините на конструкцията `if ... then ... else ...`.

Общ вид на условен израз в Haskell:

```
if condition then m else n
```

Тук `condition` е Булев израз, а `m` и `n` са (еднотипни) изрази. Ако стойността на `condition` е `True`, то стойността на условния израз съвпада със стойността на `m`, в противен случай стойността на условния израз съвпада със стойността на `n`.

Пример

```
max :: Int -> Int -> Int
max x y
    = if x >= y then x else y
```

Предефиниране на функции от стандартната прелюдия на Haskell

Функцията `max` е вградена (дефинирана в стандартната прелюдия на Haskell, `Prelude.hs`). Това означава, че ако дефиниция от вида

```
max :: Int -> Int -> Int
```

се появи в някой скрипт, например `maxDef.hs`, то тази дефиниция ще бъде в конфликт със съществуващата дефиниция от `Prelude.hs`.

За да може да се предефинира дадено множество от функции от `Prelude.hs`, е необходимо съответните дефиниции да бъдат скрити чрез включване в началото на `maxDef.hs` на ред от вида

```
import Prelude hiding (max, min)
```

Това позволява да бъдат предефинирани функциите `max` и `min`.